

ARXIU HISTÒRIC COMARCAL DE TERRASSA. EL REGLAMENT DEL SISTEMA ARXIVÍSTIC MUNICIPAL DE TERRASSA I LES BONES PERSPECTIVES DELS ARXIVS DE TERRASSA

Pere Puig i Ustrell

El Reglament del Sistema Arxivístic Municipal de Terrassa

Ja són molts els municipis de Catalunya que s'han dotat d'un reglament que regula el servei d'arxiu municipal i l'Ajuntament de Terrassa n'ha aprovat enguany un de propi, en sessió del Ple celebrada el dia 26 de febrer del 2004, amb la corresponent aprovació definitiva el 7 de juny següent. El nou instrument legal es titula Reglament del Sistema Arxivístic Municipal de Terrassa i ha estat publicat al número 171 del *Butlletí Oficial de la Província de Barcelona*, de 17 de juliol del 2004, pàgines 51-57.

L'Arxiu Municipal de Terrassa és el servei de l'Ajuntament de la ciutat de Terrassa encarregat de complir les tasques administratives que es deriven de les competències municipals atribuïdes per la llei en matèria de gestió dels documents. La Llei 10/2001, de 13 de juliol, d'arxius i documents, de la Generalitat de Catalunya, estableix que els arxius han d'incidir en tots els àmbits dels processos que concerneixen els documents, des que s'han concebut fins que s'eliminen o es decideix conservar-los permanentment (preàmbul). També disposa que totes les administracions titulars de documents públics han de tenir un sistema únic de gestió dels documents (article 7.1), han de destinar els recursos necessaris per al tractament dels documents en el grau que la llei exigeix i que els drets dels ciutadans justifiquen (article 7.5) i tenen la responsabilitat directa sobre l'organització, l'avaluació i la conservació dels documents dels quals són titulars, i l'accés a aquests (article 8).

Aquest reglament municipal constitueix el marc que ha de permetre que l'Ajuntament de Terrassa exerceixi les funcions assignades per la llei per tal d'aconseguir la normalització del servei d'arxiu municipal.

El Reglament consta de cinquanta-quatre articles distribuïts en quatre capítols. El capítol primer, «El Sistema Arxivístic Municipal de Terrassa», fa referència als conceptes generals: l'Arxiu Municipal de Terrassa, els òrgans que el componen, les funcions assignades, el sistema únic de gestió documental, el patrimoni documental de la ciutat i les condicions del servei. Hi podem destacar l'organització de l'Arxiu Municipal, que està format pels serveis següents (article 3):

- L'òrgan director del Sistema Arxivístic
- L'Arxiu Històric de Terrassa, vinculat a l'Arxiu Comarcal del Vallès Occidental
- L'Arxiu Municipal Administratiu
- Els arxius centrals dels diferents organismes, instituts i empreses municipals
- Els arxius intermedis (de prearxivatge).

La Llei (article 32.1) atribueix als arxius municipals la implantació i el manteniment del sistema de gestió de la documentació administrativa municipal, des de la seva creació a les oficines fins a la seva conservació definitiva o, eventualment, la seva eliminació. Aquest és un dels reptes actuals dels arxius: tots els processos de documentació s'han d'integrar en un sistema únic que ha de ser definit, implantat i mantingut per l'arxiu municipal i, en aquest sentit, el Reglament (articles 5 i 9) preveu que l'Arxiu Municipal de Terrassa exerceixi aquesta funció de control dels documents en totes les seves fases (activa, semiactiva i històrica).

L'arxivística actual reconeix la realitat única dels documents i el seu interès, tant administratiu com històric, *en totes les seves fases*, i la necessitat d'integrar la seva gestió en un sistema únic, sobretot tenint en compte els grans avantatges que ofereixen les tècniques d'informació i comunicació i la mateixa necessitat d'aplicar aquestes tècniques per a aconseguir la prestació d'un servei cada vegada més eficient.

El capítol segon del Reglament, «La direcció del Sistema Arxivístic Municipal de Terrassa», fa referència a l'òrgan central de direcció i coordinació dels diferents centres i arxius de gestió de tots els organismes, instituts i empreses municipals. S'hi desenvolupen els càrrecs i les funcions de l'arxiver en cap i dels directors de l'Arxiu Municipal Administratiu i l'Arxiu Històric de Terrassa, respectivament.

La funció bàsica dels arxius és el tractament de la documentació per tal de fer-la accessible i garantir als ciutadans l'exercici del dret a la informació. Per això els capítols tercer i quart són, respectivament, «La gestió dels documents» i «L'accés als documents». El capítol tercer, referit a la gestió, estableix que l'Ajuntament promourà la implantació del sistema únic de gestió documental i l'ús de les noves tecnologies. També regula les fases dels processos documentals, la transferència de documents als arxius i l'avaluació de la documentació que ha de determinar la seva conservació o eliminació definitiva.

Es dona especial importància al capítol quart, que tracta l'accés als documents i és encapçalat pel compromís de l'administració municipal de garantir l'accés dels ciutadans a la documentació que es conserva als arxius municipals (article 31). S'hi donen criteris sobre l'accessibilitat dels documents, sobre la consulta i el préstec, tant d'ordre intern (ús a les oficines municipals) com d'ordre extern (comunicació a les persones interessades), i sobre la reproducció de documents.

Balanç del servei

En els deu anys de funcionament de la nova seu, el servei que l'Arxiu Històric Comarcal de Terrassa presta als usuaris ha experimentat un creixement que s'acosta al 500 %. No insistirem en l'augment quasi nul dels recursos personals i materials del centre en el mateix període, si no és per remarcar l'optimització del temps i els esforços esmerçats per a poder atendre aquesta demanda creixent i els nous

reptes que s'han plantejat: aplicació de noves tecnologies, manteniment del lloc web sobre els serveis del centre i la documentació que conserva, activitats de difusió, servei pedagògic i edició de la revista d'història TERME, com a aspectes més destacats.

Les dades dels darrers anys presenten una notable minva de les consultes d'investigació, especialment d'universitaris, mentre que les consultes per necessitats administratives i d'assessorament continuen augmentant de manera progressiva. Aquesta situació sembla que reflecteix una reculada dels estudis d'història a la universitat i l'augment de les tramitacions administratives.

Pel que fa als ingressos de documentació, les dades definitives per al 2003 mostren que el patrimoni documental de la ciutat de Terrassa ha augmentat en 80 metres lineals, amb deu fons nous i sis fons incrementats, mentre que l'arxiu comarcal ha incorporat 230 metres lineals procedents dels jutjats de primera instància i d'instrucció de Terrassa i de Cerdanyola del Vallès. Tenim calculat que la normalització dels ingressos per transferència des de serveis públics suposaria uns 600 metres lineals anuals. Ara mateix, l'Ajuntament de Terrassa té plantejat el problema de la manca de dipòsit arxivístic per a acollir l'important fons de documentació tècnica i administrativa de la històrica fàbrica metalúrgica AEG (l'«Electra»). L'Arxiu Municipal Administratiu ha promogut i coordinat la cessió d'aquest fons, transcendental per a la història industrial i social de Terrassa, i ens en parla en un article propi, en aquest mateix número de TERME.

L'augment de les activitats de difusió i d'assessorament, així com la creixent demanda dels usuaris i de l'Administració, tant de consultes com de serveis tècnics, ha provocat una reducció del temps dedicat a l'elaboració d'instruments de descripció i de recuperació d'informació, tasca indispensable per a poder complir el mandat legal d'oferir un servei que garanteixi el dret ciutadà d'accés als documents i a la informació. S'han elaborat o revisat diversos inventaris, però l'Arxiu continua tenint una gran part de fons sense una descripció normalitzada i, cosa més greu, no pot aplicar les tecnologies d'informació i comunicació per a la gestió, preservació i difusió dels documents. El centre, però, continua oferint, encara que sigui per mitjans convencionals, instruments de descripció de tots els fons i col·leccions que conserva, sense excepció, i la manca del personal tècnic necessari per al tractament adequat de la documentació se supleix amb l'assessorament i el suport actiu als usuaris en les seves recerques. D'aquesta manera, la resposta a la demanda dels usuaris és sempre una prioritat del nostre servei, però el dèficit de recursos comporta clarament un augment del temps necessari per a trobar la informació i una limitació tant del dret d'accés dels usuaris com de l'eficàcia dels serveis públics.

El servei pedagògic de l'Arxiu continua actiu gràcies a la col·laboració amb el Centre d'Estudis Històrics de Terrassa (CEHT), promotor i organitzador del programa

anual «Documents que fan història», taller d'història destinat a estudiants de secundària. La promoció de la recerca històrica i la seva difusió continua donant els seus fruits amb l'edició anual d'aquesta revista, TERME. REVISTA D'HISTÒRIA, coeditada per l'Arxiu i el CEHT.

La col·laboració amb el CEHT permet el desenvolupament del debat historiogràfic i facilita l'accés a les fonts històriques, i entre les activitats del Centre en què l'Arxiu ha pogut col·laborar darrerament podem esmentar la participació a la Fira Modernista de Terrassa, que enguany ha celebrat la seva segona edició.

L'Arxiu Històric Comarcal de Terrassa ha presentat durant el 2004 dues exposicions amb una incidència social remarcable i acompanyades de conferències, taules rodones, impresos informatius i altres actes de difusió.

La primera, els mesos d'abril i maig, amb el nom de «Retirada! La tragèdia de l'exili», ha presentat plafons, fotografies, publicacions i altres materials que expliquen la retirada cap a França, l'any 1939, i és una producció d'exiliats terrassencs residents a l'Estat francès i vinculats a la secció rossellonesa, amb seu a Perpinyà, del sindicat Confédération Nationale du Travail. Entre els actes organitzats, podem destacar-ne la taula rodona amb participació de tres terrassencs exiliats i residents a França i la col·laboració de l'Associació per a la Recuperació de la Memòria Històrica de Catalunya, de l'Amical Mauthausen, de supervivents d'altres camps i de víctimes del nazisme de tot l'Estat espanyol. En l'organització dels actes cal agrair especialment el patrocini de l'Ajuntament de Terrassa i la col·laboració decisiva de l'Arxiu Municipal Administratiu, però també diverses col·laboracions d'institucions i de particulars que sempre són benvingudes i fan possible el bon èxit de l'activitat.

L'Ajuntament de Terrassa ha volgut presentar aquesta exposició amb la voluntat decidida de recuperar la justa memòria d'aquells fets, tant de temps oblidada, apostar per la humanització de les relacions socials, alertar contra les injustícies que provoquen les polítiques bel·licistes i fer un acte de sincer reconeixement i homenatge a les persones que es van arriscar contra un Estat imposat que perseguí els valors republicans i es posà al servei del règim nazi.

L'altra exposició és una producció pròpia de l'Arxiu que, amb el títol de «Sant Pere de Terrassa (1800-1904). L'altra cara de la industrialització», ha aprofitat el centenari de la supressió del municipi de Sant Pere de Terrassa i la seva agregació als municipis de Terrassa i Sabadell per a donar a conèixer el fons documental d'aquell municipi i presentar-ne una breu història: les causes de la seva formació i desaparició, qui hi exercia l'hegemonia política i social, com s'articulava el treball al camp, quines eren les condicions de vida dels seus habitants, etc. L'historiador Vicenç Ruiz i Gómez és l'autor de l'ampli guió històric presentat, que parteix d'una recerca específica i planteja noves recerques i reflexions ciutadanes.

Un dels eixos de l'exposició està constituït per la connexió estreta que hi ha hagut històricament entre l'actual ciutat de Terrassa, l'origen de la qual es troba en la vila fundada al segle XII, i el terme i la parròquia de Sant Pere, que els orígens dels quals es remunten fins al municipi romà d'Ègara i al bisbat d'època visigòtica, passant pel priorat canonical de Santa Maria.

Aquesta exposició, és clar, també ha rebut la col·laboració de diverses persones i institucions: el Servei Municipal de Sistemes d'Informació de Terrassa ha elaborat i presentat públicament una planimetria històrica del terme de Sant Pere a mitjan segle XIX; s'ha fet una visita comentada i una mostra de documents originals sobre l'extingit municipi, dintre dels actes de la Festa Major de Terrassa; s'ha presentat la restauració d'un llibre del segle XVI de la Universitat Forana de Terrassa, institució precedent al municipi de Sant Pere, i l'historiador Pere Roca i Fabregat, especialista en història agrària del segle XIX, ha pronunciat una conferència sobre la història agrària de Sant Pere com a complement indissoluble de la industrialització de la ciutat de Terrassa.

Cal destacar l'èxit de l'acte inaugural de l'exposició, gràcies a la col·laboració de les associacions de veïns de l'Antic Poble de Sant Pere i de la Creu Alta de Sabadell, que van animar la nombrosa afluència de públic amb personatges vestits d'època i una representació teatral que sintetitzava en forma de paròdia els tractes entre diputats de Terrassa i de Sabadell per a tramitar davant del govern espanyol la supressió del municipi de Sant Pere.

Perspectives immediates importants

No cal dir que el nou Reglament municipal que hem presentat al principi constitueix un pas decisiu envers la normalització del servei d'arxiu a Terrassa, però també comptem amb el fort impuls que ha pres la política d'arxius de la Generalitat de Catalunya, amb la creació de la Subdirecció General d'Arxius. Aquesta Subdirecció General ha emprès el desplegament de la Llei 10/2001, d'arxius i documents, i està promovent actuacions en tots els àmbits del servei d'arxiu a Catalunya, com ho són la potenciació dels arxius de la Generalitat, l'organització del Sistema d'Arxius de Catalunya, la millora de la gestió dels documents públics, l'impuls de les tecnologies de la informació i la comunicació, la projecció dels arxius a la societat, el foment de la recerca, la cooperació amb altres administracions i la projecció internacional, segons exposa el Subdirector General d'Arxius al número 41 de l'informatiu *Arxius. Butlletí del Servei d'Arxius*, de la primavera del 2004.

Aquest nou impuls polític ha acollit favorablement la necessitat de la construcció d'un nou equipament per a l'Arxiu Comarcal del Vallès Occidental, plantejat fa un parell d'anys per la Direcció General del Patrimoni Cultural i l'Institut Municipal de Cultura i Esports de l'Ajuntament de Terrassa. L'equipament actual ha exhaurit la seva capacitat, segons les previsions fetes el 1981, i té unes condicions arquitectòniques

obsoletes que no compleixen els criteris actuals per a la bona conservació dels documents i per a un servei eficient a la societat i a l'Administració.

En el mateix sentit, el Departament de Cultura de la Generalitat, l'Ajuntament de Terrassa i el Consell Comarcal del Vallès Occidental han iniciat gestions per a la subscripció d'un nou conveni que permeti la normalització institucional de l'Arxiu Comarcal i la dotació dels recursos humans i materials necessaris per al servei com a Arxiu Històric de Terrassa i com a Arxiu d'una comarca que supera els set-cents mil habitants i està en procés de creixement.

L'altra gran perspectiva dels nostres arxius és la celebració a Terrassa, els dies 19 a 21 de maig del 2005, de les X Jornades d'Arxivística de Catalunya, congrés biennal organitzat per l'Associació d'Arxivers de Catalunya. L'Arxiu Municipal i l'Arxiu Comarcal participen activament en els treballs de les comissions científica i organitzadora amb què la dita Associació ha començat a preparar aquesta important trobada professional dels arxivers.

El tema escollit per a aquestes X Jornades d'Arxivística és la **comunicació**, entesa com a servei d'informació dels arxius i també com a relació dels arxivers amb els usuaris. L'organització, la gestió, la conservació i la difusió dels documents i de la informació, que constitueixen la funció específica dels arxius, tenen com a objectiu final la comunicació, és a dir, l'aprofitament i l'ús social de la informació documental.

En aquest moment ja estan força avançades les tasques preparatòries de les Jornades i es compta amb la bona acollida de l'Ajuntament de Terrassa envers aquesta trobada professional en què la ciutat esdevindrà centre de l'arxivística catalana. Així, el 13 de juny es va signar el conveni de col·laboració de l'Ajuntament de Terrassa amb l'Associació d'Arxivers de Catalunya, mitjançant el qual s'estableix la participació de l'Ajuntament en l'organització de l'esdeveniment, la cessió d'un auditori convenientment equipat i la subvenció d'una part notable de les despeses.

Les Jornades de l'any 2005 coincideixen amb el vintè aniversari de l'Associació d'Arxivers de Catalunya i el desè aniversari de l'actual seu de l'Arxiu Històric Comarcal de Terrassa, commemoracions que li donen una especial rellevància, tenint en compte que la ciutat de Terrassa té un pes específic important pels fons documentals que conserva i per la seva tradició arxivística, pionera a Catalunya.

En conclusió, gosaríem dir que la ciutat de Terrassa té una excel·lent perspectiva de futur per a atendre el servei d'arxiu que els ciutadans tenen dret a rebre i es troba en un moment transcendental per a normalitzar aquest servei, amb l'aplicació de la Llei d'arxius i documents, el desenvolupament del Reglament del Sistema Arxivístic Municipal, la cooperació de les administracions públiques en la construcció d'un nou equipament i la dotació dels recursos suficients per a servir la ciutat i la comarca, i tot plegat en la conjuntura d'obrir-se a la comunitat d'arxivers i a tot Catalunya, amb l'acolliment de les Jornades d'Arxivística.